

seerde *Porn* inderdaad het waardevolle? Is dat echt wat het festival deed? En in hoeverre wordt hetzelfde gedaan in de media, in de reclamewereld, op internet? En vooral: wat betekent het om het waardevolle te banaliseren, en waarom is dat zo sexy? De vraag die Danneels opwerpt is complex en zou de westerse mens wel eens kunnen binnenleiden in de nachtzijde van zijn hedonisme. Dat verhaal begint met catastrofedrift en eindigt in profanatieblues. Maar het is hier niet de plaats om het te vertellen.

Censuur s.s.

En dan kwam Dennis. Zelden werd een maatschappij zo te kakken gezet als bij Goedele op de Vlaamse Televisie Maatschappij: de pornoproducer die een pornofestival voor de rechter daagt, met als argumenten de Belgische wet en - wis en waarachtig - de goede smaak. Het decor van *Recht van Antwoord* moet een hedendaagse arena voorstellen: Dirk Verstockt en Katrien Jacobs zaten in het linkse kamp; rechts vond de astrante presentatrice Mathias Danneels. En na een tijdje kwam ook Black Magic in de kijker, die men in het publiek naast een aartsconservatieve burgervader had geplaatst. Meteen werd duidelijk dat Dennis zijn persoonlijke trauma's kwam botvieren op een bevolkingsgroep die sowieso al op niet te veel sympathie van het publiek moest rekenen: de artistiekelingen. Dennis was zelf al meerdere keren onzacht op de vingers getikt omwille van zijn activiteiten, en nu kwam de geheel uit rancune opgetrokken viezentist zijn gram halen.

Dat de volgende dagen bleek dat hij het meende toen hij riep dat hij nOna een proces zou aandoen was onthutsend. Dat het gerecht besliste om zes werken in beslag te nemen, was dat al veel minder, zeker in het licht van, bijvoorbeeld, de houding van het gerecht in het conflict Demeulemeester-Brusselmans. Toch lijkt de beslissing van de rechter net iets begrijpelijker in laatstgenoemde zaak dan in de zaak nOna-Dennis Burka: Demeulemeester voelde zich beledigd, ze vond dat haar persoonlijke integriteit was aangetast en er waren inderdaad elementen die in die richting wezen. Die zaak was interessant omdat het al snel ging over realiteit en fictie, over letterlijk taalgebruik en de vrijheid van de artiest, en de mate waarin de artistieke *speech act* een kader schept waarin de gewone performatieve kracht van taaldaden al dan niet opgeheven wordt.⁷

Niettemin lijkt me de vraag of de censurerende beslissing van de rechter terecht was of niet, helemaal niet zo fundamenteel; niet in

de zaak-Guggenheimer, maar ook niet in de Mechelse pornokwestie. Het is het klassieke verhaal van de wet die de maatschappelijke realiteit achterna holt, en de artiest die die décalage aan de kaak stelt, meer niet. Het feit dat de beslissingen van het gerecht zo onvoorspelbaar zijn heeft niets te maken met onduidelijkheid over de feiten (zoals dat bij een assisenproces bijvoorbeeld wel het geval kan zijn): de feiten zijn glashelder. De problemen hebben alles te maken met de interpretatie van een wettekst die niet is toegesneden op de specifieke context van het gebeurde, in dit geval een artistieke context. Wel wordt het stilaan duidelijk dat de wetgever zich wel eens mag gaan bezinnen over wat kunst doet met communicatie, of, hipper gesteld: hoe de deterritorialisering van beledigingen dan wel bestialiteiten in een artistieke context het statuut van die beledigingen of zedenschennende activiteiten verandert, of juist niet. Ook voor de magistratuur is John Austens *How to do things with words*, het oerboek van de taalhandelingstheorie, ondertussen verplichte literatuur geworden.

De manier waarop het censuurconcept in het openbaar debat over *Porn Ar(t)ound the world* werd ingezet is veel significanter. Het reveleert onze immer moeilijke omgang met de erfenis van de Verlichting en het illustreert de veelvormige perverteringen van een van zijn meest fundamentele principes: de vrije meningsuiting. Tegelijk demonstreert het ook de ondergedetermineerdheid van dat o zo centrale begrip: is het tentoonstellen van plasseksfoto's het uiten van een mening? Geef je tongen draaiend een opinie weg? Als de *Porn*-discussie nu eens daarover zou zijn gegaan, in plaats van over het verbinden van 'fundamentalistische en monotheïstische concepten over of van pornografie [...] aan nieuwe concepten' (Verstockt) of het ontdekken van mensen en dingen die 'een beetje rust, (zelf)vertrouwen, ontroering en houvast kunnen brengen' in 'het bombardement van een zeer verwarrende wereld' (Danneels). Dat we het dan in één moeite door ook over de ethiek van de kunst en de kunst van de ethiek zouden kunnen gehad hebben maakt van de hele *Porn*-affaire één grote gemiste kans. Vlammenwerper-in-het-gat, gelieve de volgende keer beter te mikken.

- 1 Het parket in Mechelen bevestigde op 13 februari jl. dat het onderzoek nog steeds lopende was. Een uitspraak ten gronde kan nog maanden uitblijven.
- 2 George Theiner (ed.), 1984, *They shoot writers, don't they?* London: Faber and Faber.
- 3 Het gaat om een foto van het duo Zoot en Genant, waarbij men suggereert zich te laten bevredigen door een inktvis. Een en ander werd opeens écht gênant toen Gaia er zich ging mee moeien en er een scholastische discussie werd opgezet over welke dieren nu onder de wet op de bestialiteiten vallen.
- 4 Meestal wordt de politieke motivatie voor kunstsubsidiering gezocht bij het aura dat de kunst verleent aan een land of een stad (dat zich dan weer van symbolisch in financieel kapitaal kan transformeren via, bijvoorbeeld, toerisme). Rudi Laermans ziet het cynischer: ' [...] door een fractie van het budget aan kunst te spenderen, koopt de overheid voor weinig geld een minimale loyaliteit van de kant van de culturele elite. Men houdt haar kalm, en vermijdt dat ze tot een tegenmacht uitgroeit' ('Verminder de subsidies!? Over *Why artists are poor?* Van Hans Abbing', *De Witte Raaf* 99, september-oktober 2002, p.5). Dat getuigt mijns inziens echter van een al te groot geloof in de kracht van de kunstbende. Wellicht hoeft de voorstelling waarin een maatschappij kunstenaars ondersteunt omdat zij van hun producten geniet, en misschien zelfs omdat zij inziet dat kunst haar op een vruchtbare manier confronteert met zichzelf, niet meteen verworpen worden.
- 5 Over het omgekeerde heb ik ook zo mijn ideeën.
- 6 Ik heb wel een (overigens zeer goede) theatervoorstelling gezien, die deel uitmaakte van het grotere festivalprogramma (*Endless Medication* van Buelens Paulina vzw, 20/11/2002).
- 7 De taalhandelingstheorie legt uit hoe een en dezelfde propositie opgeladen kan worden met verschillende soorten van 'illocutionaire kracht' (*force*): *speech act* theoretici gaan ervan uit dat een uitspraak naast een propositionele betekenis (de *Sinn* en *Bedeutung* van een uitspraak zoals we die kennen - 'Jan is ziek als en slechts als Jan ziek is') ook een meer pragmatische 'betekenis' kan hebben. Voorbeelden van die illocutionaire dimensie zijn: beweringen, beloften, bevelen, verzoeken, waarschuwingen, enz. De uitspraak 'Het is hier koud' kan de illocutionaire kracht van een bewering hebben, maar kan ook een verzoek zijn om het raam te sluiten. Zie ook de beruchte discussie tussen Jacques Derrida en John Searle over dit onderwerp, die onder meer in het tijdschrift *Glyph* werd gevoerd (mrs. 1 en 2, jg. 1977). Zie ook Jürgen Habermas' commentaar in zijn artikel 'On the distinction between poetic and communicative uses of language', opgenomen in Maeve Cooke's Habermas-anthologie (*On the pragmatics of communication* (1998), Cambridge, MIT Press).